

MVŠO

MORAVSKÁ VYSOKÁ ŠKOLA OLMOUC

Mikroekonomie

11. Tržní selhání

Omar Ameir

Cíle prezentace:

- **popsat důvody tržního selhání**
- **vymezit veřejné statky a externality**
- **definovat cesty vedoucí k nápravě selhání trhu**

Osnova prezentace

1. **Projevy tržního selhání**
2. **Monopolní síla**
3. **Externality**
4. **Veřejné statky**
5. **Asymetrie v informacích**

1. Projevy tržního selhání

- **Tržní mechanismus je zdrojem a koordinátorem rozmanitých ekonomických možností a činností.**
- **Problém je, že občas může přestat fungovat (přestože je tržní mechanismus efektivně fungujícím mechanismem, postihují ho poruchy).**
- **Tržní selhání ve vztahu k roli státu:**
 - **ve vyspělých ekonomikách plní tržní mechanismus dominantní funkci při řízení ekonomiky daného státu (státní zásahy jsou výjimečné – stát je pouze koordinátorem ekonomických procesů);**
 - **přesto existují situace, které trh nedokáže vyřešit bez zásadního státního zásahu;**
 - **jedná se tedy o mikroekonomickou politiku státu.**

1. Projevy tržního selhání

- **Příklady tržního selhání:**
 - nedostatek potřebné poptávky po produkci;
 - nedostatečná nabídka produkce (neexistence motivace ekonomických subjektů realizovat nabídku);
 - nezamýšlené poškození jiných subjektů;
 - neoprávněné obohacení jiných subjektů.
- **S těmito a podobnými situacemi se trh nedokáže vypořádat – je nutný zásah státu k řešení těchto problémů (tržních selhání).**

1. Projevy tržního selhání

- Čtyři základní typy tržního selhání:
 - monopolní síla (nedokonalá konkurence);
 - externality;
 - veřejné statky;
 - nedokonalá informovanost.

1. Projevy tržního selhání

- **K řešení tržního selhání může stát (vláda) využít mnoho nástrojů.**
- **Soubor těchto nástrojů tvoří mikroekonomickou politiku státu (eliminace a regulace tržních selhání – zásah státu do tržního mechanismu a vliv na ekonomické subjekty – tvorba zdravého tržního prostředí).**
- **Mikroekonomická politika státu je součástí jeho hospodářské politiky.**

2. Monopolní síla

- V tržním prostředí existují přirozené tendence k vytváření monopolů či firem s dominantním postavením.
- tyto ekonomické subjekty si proto mohou dovolit nabízet menší množství produkce, než si trh žádá a realizovat tak monopolní zisk (alokační neefektivnost – na trhu je méně produkce a za vyšší cenu, než si spotřebitelé přejí) – uplatňování monopolní síly.
- Hlavní problém:
 - při menším objemu produkce dochází i k menším úsporám z rozsahu a firmy tudíž nevyrábějí s nejnižšími průměrnými náklady – výrobní neefektivnost;
 - pro firmu uplatňující monopolní sílu je však výhodné vyrábět neefektivně a přivlastnit si část spotřebitelova přebytku – vznikají tak náklady mrtvé váhy (náklady pramenící z výrobní neefektivnosti).

2. Monopolní síla

- **Řešení státu = regulace:**
 - **postihování antikonekurenčních a nekalých praktik;**
 - **udržování nízkých bariér vstupu do odvětví;**
 - **tolerance pouze těch velkých firem, které vznikly přirozeně a jsou technologicky výhodné;**
 - **podpora výzkumu a rozvoje malých a středních firem apod.**

3. Externality

- **Externalita = nespravedlnost.**
- **Jedná se o efekty přelévání či efekty sousedství – jedna produkce (spotřeba) ovlivňuje produkci (spotřebu) jinou (zpravidla sousední), která se dané produkce (spotřeby) přímo neúčastnila.**
- **Podle toho, jak sousední produkci (spotřebu) ovlivňuje, jsou externality děleny na:**
 - **kladné**
 - **žádoucí (výsadba stromů, dopad VaV pro společnost) – stát podporuje;**
 - **nežádoucí (zneužívání VaV výsledků (napodobování, imitace) – dopad VaV pro jiné firmy) – stát zabraňuje;**
 - **záporné – stát pouze zabraňuje.**

3. Externality

- Samotnou podstatou ekonomie i fungování tržního mechanismu je racionální jednání subjektů. ➔ Ekonomické subjekty se snaží realizovat nižší náklady než konkurenční subjekty. ➔ Vyskytují se pozitivní externality (imitace, napodobování apod.) i negativní externality (vyrábíme neekologicky, hlučně, zastarale apod.).
- Stát musí chránit všechny ostatní před následky tohoto prvku nedokonalosti tržního mechanismu, který by znamenal podobné neekologické chování u dalších ekonomických subjektů.

3. Externality

- **Řešení státu:**
 - **eliminace či podpora podle jejich vlivu na společnost či jednotlivé subjekty;**
 - **forma nejrůznějších opatření, např.:**
 - **zákaz produkce, která nese záporné externality (radikální zásah);**
 - **zavádění emisních a jiných norem (nedodržení sankcionováno);**
 - **vymezování vlastnických práv (včetně udržování nákladů jejich prosazování na nízké úrovni);**
 - **zavádění dotací u kladných externalit.**

4. Veřejné statky

- **Veřejný statek:**
 - **produkty a služby, u kterých má stát enormní zájem na jejich poskytování svým občanům;**
 - **trh není schopen vlastními silami tyto statky zabezpečit;**
 - **musí tuto úlohu suplovat stát (případně si je u soukromých organizací objednat a zaplatit z veřejných rozpočtů);**
 - **zpravidla nemohou být zpoplatněny a jsou tedy poskytovány bezplatně (spotřebitelé se ale nepřímo podílejí, protože jsou financovány z daní).**

4. Veřejné statky

- **Veřejný statek:**
 - od ostatních statků se liší ve dvou vlastnostech (kvůli nim musí být poskytovány státem):
 - **nezmenšitelnost** – při spotřebě statku nezáleží na počtu jeho uživatelů (poskytování veřejného statku každému dalšímu spotřebiteli přináší nulové náklady);
 - **nevylučitelnost** – není možné nebo velice obtížné (nákladné) kohokoli vyloučit ze spotřeby – spotřebitelé, kteří by nebyli ochotni za statek zaplatit, by se chovali jako černí pasažéři.

4. Veřejné statky

- **Příklady:**
 - infrastruktura;
 - vzdělávání;
 - zdravotní péče;
 - obrana;
 - pouliční osvětlení.

4. Veřejné statky

- Řešení státu:
 - Při zabezpečování veřejných statků stát řeší **otázku volby množství veřejného statku**. O množství statku nerozhodují spotřebitelé svými preferencemi na trhu (projevením zájmu vlastní poptávkou po statku), ale představitelé státu svým politickým rozhodnutím na základě konsensu.
 - Na straně spotřeby statků vzniká problém černého pasažéra, který stát eliminuje tím, že ukládá povinnost platit daně, stanovuje vybírání poplatků a může dokonce vyloučit neplatiče z okruhu uživatelů daného veřejného statku.

5. Asymetrie v informacích

- **Asymetrické informace:**
 - neznalost nebo nemožnost se dozvědět skutečné informace vede ke koupi levnějšího produktu, který je ale méně kvalitní (zákazník nemá šanci se to dozvědět) – záměrné utajování.
- **Morální hazard:**
 - využívání nemožnosti získat informace.

Děkuji za pozornost